

جوش دوره؛ آیینی ۱۵۰ ساله در دل کویر

در دل کویر مرکزی ایران، جایی در منطقه سبزدشت بافق، آیینی کهن و پرشور هر ساله در ایام محرم برگزار می‌شود؛ آیینی به نام «جوش دوره» که نه تنها نمادی از عزاداری برای امام حسین (ع) است، بلکه میراثی فرهنگی و اجتماعی برای مردم این دیار به شمار می‌رود. این سبک عزاداری که ریشه در قرن نوزدهم دارد، به صورت خاص در روستاهای سبزدشت بافق و برخی مناطق همجوار در استان کرمان مانند خرم‌دشت کوه‌بان برگزار می‌شود.

به گزارش خبرنگاران گروه فرهنگ، هنر و رسانه خبرگزاری گزارش خبر، از کوچه پس کوچه‌های روستاهای سبزدشت بوی حسین (ع) و یارانش به مشام می‌رسد و باز عاشورایی در راه است که هر مرد و زن و پیر و جوانی را با چشمانی اشکبار و دلی دردمند به مساجد کشانده است.

پیرزنی را خمیده پشت و نذری در دست می‌بینی که با سختی به طرف مسجد می‌رود تا خود را به مجلس عزای حسین (ع) برساند و عهد خود را وفا کرده و در غربت امامش اشک بریزد.

مردان و زنان روستاهای منطقه سبزدشت دوباره لباس‌های مشکی خود را بر تن کرده‌اند و گویی که زمین و زمان مشکی به تن کرده است و مساجد و حسینیه‌ها را جوانان پر شور و عاشورایی از چندی قبل سیاه پوش کرده‌اند و همه برنامه‌ها را برای برگزاری مراسم عزاداری حسین (ع) و یارانش با شور و شوقی عجیب و وصف ناشدنی مهیا کرده‌اند.

هیئت‌های عزاداری سیدالشهدا (ع) بیرق و پرچم خود را بیرون آورده و آماده می‌کنند تا آمدن ماه محرم، ماه خون و قیام ماه شور حسینی و فرا رسیدن تاسوعا و عاشورای حسینی را در کوی و برزن شهر اعلام کنند.

این روزها، جوانان منطقه تا پاسی از شب و در حالی که سرمای هوا در آن ساعات به صفر درجه می‌رسد، در حال آماده سازی وسایل عزاداری هستند و بیرق و علم‌های یا حسین (ع) را در کوچه پس کوچه‌های روستا نصب می‌کنند.

«آیا شاه بی سر سلامٌ علیکم، تو مظلوم مادر سلامٌ علیکم، آیا کشته حق سلام علیکم، و ... از سلام‌هایی است که هر شب با نوای عزاداران به صورت همخوانی و دسته جمعی در مساجد طنین‌انداز می‌شود.

عزاداری مردم سبزدشت بافق در ایام محرم به طرز باشکوهی با تشکیل هیئت مذهبی و جلسات روضه خوانی در مساجد با برنامه‌های خاصی همچون مدیحه‌سرایی، سینه‌زنی و زنجیر زنی، نخل‌برداری، اجرای تعزیه، قربانی کردن گوسفند، پخش نذورات و ... برگزار می‌شود.

این عزاداری‌ها سابقه‌ای طولانی دارد و همه ساله بر شکوه و جلال آن افزوده شده است و از حدود دهم و پانزدهم ماه ذی‌الحجه مساجد و حسینیه‌ها برای مراسم ماه محرم آماده شده و وسایل عزاداری را دور هم می‌چینند.

یکی از پر سابقه‌ترین سبک‌های عزاداری در منطقه سبزدشت "جوش دوره" است که از قدیمی‌ترین و جذاب‌ترین نوع عزاداری در این منطقه به حساب می‌آید و از قدیم‌الایام در حسینیه‌ها و تکیه‌های قدیمی روستاهای این منطقه با شوق خاصی انجام می‌گرفته است.

قدمت این سبک عزاداری به ۱۵۰ سال پیش بر می‌گردد و این نوع عزاداری مخصوص روستاهای منطقه سبزدشت بافق و برخی از روستاهای کرمان که در همسایگی هم قرار دارند، است و از سالیان دور تاکنون در این ایام اجرا می‌شود.

معمولاً تعدادی عزادار در این سبک به صورت چند گروه در کنار هم قرار می‌گیرند و هر شخص با یکی از دستان خود گوشه‌ای از لباس دیگری را گرفته و با دست دیگر خود بر سینه می‌زنند و با هماهنگی با گروه خود به صورت دسته‌جمعی نوحه‌خوانی می‌کنند.

گروه‌های شرکت‌کننده در "جوش دوره" به صورت جدا جدا و آرام پاهای خود را به سبک خاصی و به طور هماهنگ به زمین می‌زنند و همزمان با سینه‌زنی به دور محوری در وسط حسینیه‌ها که معمولاً "کلک" نام دارند، می‌چرخند و نوحه‌خوانی می‌کنند.

یک نفر به عنوان "چاووش خوان" همراه با گروه جوش دوره زن، با مرثیه‌سرایی و خواندن شعرهایی در سوز و گداز و شرح حال شهادت سالار شهیدان و یاران باوفایش هماهنگی لازم را ایجاد می‌کند و گروه‌های شرکت‌کننده به ترتیب جواب می‌دهند و دور می‌زنند.

این سبک عزاداری بیشتر در حسینیه‌ها، تکایا و گلزار شهدا برگزار می‌شود و "جوش زن‌ها" معمولاً در چهار گروه و هر گروه متشکل از پنج، هشت و ۱۰ و ... نفره این مراسم را اجرا می‌کنند.

پیرغلامان اباعبدالله (ع) و افراد مسن‌تر که از تجربه بیشتری در اجرای این سبک برخوردارند، با اجرای آن جلوه‌ای زیبا در عرض ارادت به سالار شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین (ع) به نمایش می‌گذارند.

جوانان و نوجوانان که از تجربه کمتری نسبت به پیرمردها برخوردارند، به گونه‌ای برنامه‌ریزی می‌کنند که هر کدام در کنار بزرگتری قرار گیرند تا نظم آن جوش برقرار شود و در حین عزاداری اخلاص ایجاد نشود.

"جوش دوره زن‌ها" با خواندن تک بیت‌هایی دسته جمعی چون "امروز امام ما را ای داد، تشنه کشتند، سلطان کربلا را ای داد، تشنه کشتند"، "آفتاب گرم کربلا، تابیده بر امام ما"، "این عکم از کیست کی بی‌صاحب است، این عکم از ماه بنی‌هاشم است" و مراتب ارادت و محبت خود را نسبت به حضرت سیدالشهدا (ع) و حضرت ابوالفضل العباس (ع) نشان می‌دهند.

هر یک از گروه‌های شرکت‌کننده در جوش دوره به ترتیب و در حالی که پای خود را با سبک خاصی به زمین می‌زنند و با دست خود به سینه می‌زنند یکی از این تک بیت‌ها را می‌خوانند و به آرامی دور می‌زنند.

این عزاداری در طول دهه اول محرم و در روز و شب چندین بار انجام می‌شود که در روز تاسوعا و عاشورا به اوج خود می‌رسد و در روز تاسوعا با حضور هیئت‌های عزاداری روستاهای همجوار در حسینه‌ها این جوش با شکوه خاصی انجام می‌شود.

زن‌ها و کودکان نیز با تجمع در کنار عزاداران "جوش دوره" و شرکت در نوحه‌خوانی آنان به نحوی خود را در این مراسم سهیم می‌کنند.

در پایان مراسم عزاداری هنگامی که هیئتی قصد ترک مراسم و رفتن به روستای خود را دارد با هم دم گرفته و به اصطلاح خداحافظی می‌کنند و می‌گویند «ما دعا گفتیم و رفتیم زین سرا، اجر بانی با شهید کربلا» و هیئت میزبان جواب می‌دهند: «سینه‌زنان شاه دین خوش آمدید خوش آمدید» و

این سبک عزاداری بیشتر در روستاهای دولت‌آباد، شیپور، موری‌آباد، برکوئیه و باجگان منطقه سبزدهشت بافق برگزار می‌شود که به نظر می‌رسد اجرای "جوش دوره" در روستای باجگان از قدمت بیشتری برخوردار است و با سبک خاص و منظم‌تری نسبت به سایر مکان‌ها انجام می‌گیرد.

اکبر رحمانی ۷۸ سال محل تولد روستای دهنودشت، سبزدهشت بافق درمورد این مراسم می‌گوید: والله من از پنج‌سالگی کنار پدر بزرگم توی این مراسم بودم. اون موقع‌ها هنوز برق نبود، چراغ نفتی می‌داشتن وسط حسینه و ما دورش حلقه می‌زدیم. از همون بچگی نوحه‌ها رو زمزمه می‌کردم، دلم می‌خواست نوحه‌خوان بشم، ولی قسمت نشد. هنوزم با این سن و سال، تا پام برسه، توی صف جوش دوره هستم

وی در جواب این سوال که چرا این آیین هنوز زنده مونده؟ گفت: چون از دل مردم درمیاد. این فقط یه مراسم نیست، یه عهد و پیمان. ما با این جوش، با این سینه‌زدن، با این اشک‌ها، می‌گیم که هنوز پای حسین وایسادیم. نسل به نسل منتقل شده، و خدا رو شکر جوون‌ها هم دارن ادامه می‌دن.

وی خطاب به جوانان گفت: نذارید این آیین خاک بخوره. این یه گنج فرهنگی. اگه ما رفتیم، شماها باید عکم رو بالا نگه دارید.

دهستان سبزدهشت در فاصله ۸۵ کیلومتری شهرستان بافق قرار گرفته و بیش از ۶۸ پارچه آبادی را شامل می‌شود.